

УДК 184.36.11

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО МЕТОДУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Н.О. Коваленко, к.пед.н.

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, Кіровоград, Україна

Коваленко Н.О. Особенности социального бизнес-планирования как экономического метода управления развитием государственной политики.

Досліджена сутність дефініції «соціальний бізнес-план», конкретизовані особливості застосування соціального бізнес-планування як економічного методу управління розвитком державної політики.

Ключові слова: бізнес-план, соціальне бізнес-планування, економічні методи управління, державний розвиток

Коваленко Н.О. Особенности социального бизнес-планирования как экономического метода управления развитием государственной политики.

Исследована сущность дефиниции «социальный бизнес-план», конкретизированы особенности применения социального бизнес-планирования как экономического метода управления развитием государственной политики.

Ключевые слова: бизнес-план, социальное бизнес-планирование, экономические методы управления, государственное развитие

Kovalenko N.O. Features of social business planning as an economic method of controlling the development of state policies.

The essence of the definition of «social business plan», specified features of the application of social business planning as an economic method of controlling the development of state policy.

Keywords: business plan, business planning social, economic methods of management, state development

Розвиток соціальної сфери є пріоритетною магістраллю у політиці України. Соціальний бізнес є кардинально новим напрямком у економіці держави, оскільки насамперед не переслідує на меті існування, як першочергове завдання, отримання прибутку, й взагалі не має у пріоритетах функціонування, комерціалізації власної діяльності.

Соціальний бізнес – є достатньо новим, але досить затребуваним на державному рівні України, видом діяльності. Політика будь-якої держави повинна, перш за все, мати соціальне спрямування, орієнтуватись на потреби суспільства й підтримувати його розвиток.

Однак, більшість підприємців недооцінюють можливості ефективного функціонування у соціальній сфері вважаючи її збитковою та безперспективною, обмежені у інформаційному просторі щодо даного напрямку, не мають достатнього рівня знань стосовно обґрунтування власної бізнес-ідеї у конкретній формі.

Зазначені аспекти створюють прогалину між можливостями розвитку соціального бізнесу та реалізацією державної політики у даному напрямку, відповідно, це призводить до суттєвого обмеження розвитку соціальної сфери держави, а також підприємницького перенавантаження у інших сферах діяльності.

В більшості розвинутих країн світу обґрунтування перспектив бізнесу та його оцінки реалізується шляхом бізнес-планування. Розробка бізнес-плану для України є досить новим економічним методом планування та оцінки варіантів створення й розвитку бізнесу. Саме бізнес-план є тим документом, який висвітлює відповідність підприємницького потенціалу напрямку соціальної політики держави.

Нами встановлено, що у економічній науці на даний час немає чіткого визначення дефініції «соціальний бізнес-план» й відповідного обґрунтування його змістового компоненту, як економічного механізму управління державною політикою.

Визначена проблема, на нашу думку, виявила необхідність проведення дослідження націленого на визначення сутності поняття «соціальний бізнес-план» та особливостей соціального бізнес-планування як економічного методу управління розвитком державної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та невіршених раніше частин проблеми

Дослідженню аспектів соціального проектування, прогнозування і управління присвячена значна кількість теоретико-методологічних й практичних праць вітчизняних та зарубіжних учених П. Бергера [1], І.В. Бестужева-Лади [2], О. Мельника [3], Е. Орлової [4], Т. Парсонса [5], В. Шапіро [6].

Проблеми бізнес-планування на підприємствах різних галузей економіки активно вивчали Д. Бріджеленд [7], А. Джелла [8], Дж. Ковелло [9], М. Мескон [10], Ф. Хедоурі [10].

У науковій праці О. Мельник та ін. авторами визначені особливості формування бізнес-стратегії підприємства, окремі методики планування та інші аспекти цієї проблеми [3]. Наукова праця Д. Бріджеленда має більше практичний характер та стосується вивчення особливостей формування бізнес-планів підприємств [7].

Посилаючись на численні напрацювання економічної науки за напрямком планування, прогнозування, інвестування й управління різних систем, питання соціального бізнес-планування, його особливості, перспективи розробки й застосування розглянуто епізодично, цілісних досліджень за даним напрямком у літературі на представлено.

Крім того, слід зазначити, що на даний час в сучасній економічній науці існує значна кількість визначень поняття «бізнес-план», однак відсутній єдиний підхід до визначення суті поняття «соціального бізнес-план».

Можна констатувати той факт, що як визначення поняття так і його змістовий компонент не розглядають соціальне бізнес-планування крізь призму соціальної державної політики, що суттєво обмежує підхід як до самої дефініції, так і до її змістового компонента.

Отже, незважаючи на значну кількість напрацювань економічної науки, поняття «соціального бізнес-план» та особливості його змістового оформлення на даний час розкрито не у повній мірі й потребує додаткового дослідження, оскільки для більшості підприємців дане поняття залишається новим та недостатньо зрозумілим, що у свою чергу обмежує розвиток соціальної політики держави.

Метою статті є дослідження сутності дефініції «соціального бізнес-план», а також визначення особливостей застосування соціального бізнес-планування як економічного методу управління розвитком державної політики.

Основний матеріал дослідження

Соціальні проекти – державне реформування системи соціального забезпечення, охорони здоров'я, соціальний захист незабезпечених верств населення, подолання наслідків природних і соціальних потрясінь. Соціальні проекти мають свою специфіку:

— цілі бізнес-плану тільки намічаються і повинні коригуватися в міру досягнення проміжних

результатів, кількісна та якісна їх оцінка істотно утруднені;

— терміни і тривалість проекту залежать від імовірнісних факторів або тільки намічаються та згодом підлягають уточненню; витрати на проект, як правило, залежать від бюджетних асигнувань;

— ресурси виділяються по мірі потреби в рамках можливого.

Соціальне планування – вид діяльності, що має безпосереднє відношення до розвитку соціальної сфери, організації ефективної соціальної роботи, подолання різноманітних соціальних проблем. Можливості такої діяльності добре виявилися в практиці багатьох країн, і сьогодні без застосування проектних технологій важко уявити собі державну соціальну політику. Але із самого початку слід зазначити з усією визначеністю: соціальне планування – не лише технологія досягнення очікуваного результату в соціальній сфері.

Якщо виходити з тезаурусного підходу до соціального планування, то у визначенні соціального плану необхідно виділити його ціннісну природу й провідну роль суб'єкта планової діяльності. З обліком цього, визначення здобуває наступний вид.

Соціальний план – це сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримка у мінливому середовищі, матеріальної або духовної цінності, яке має просторово-тимчасові й ресурсні границі й вплив якого на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням. Під соціальним нововведенням розуміється різновид управлінського рішення, задум якого передбачає цілеспрямовану зміну того або іншого соціального явища або процесу, а реалізація складається в здійсненні цього задуму. Ініціатором проекту може бути як окрема людина, так і держава.

Позитивна оцінка соціального аспекту проекту означає, що проект може мати сприятливе зовнішнє середовище для своєї реалізації. Завдання соціального аналізу проекту полягає у визначенні його узгодженості з інтересами груп населення, які так чи інакше відчуватимуть вплив проекту: працюють на підприємстві, де реалізується проект; споживатимуть його продукцію; живуть у зоні проекту. Соціально прийнятною вважається така стратегія проекту, що не суперечить інтересам зазначених груп населення і сприяє додатковому якісному задоволенню соціально-культурних потреб населення регіону і країни (при відповідному масштабі проекту).

Більше просте (для запам'ятовування) формулювання обумовленого поняття наступне: соціальний план – це цільова авторська конструкція позитивного соціального нововведення при обмеженості ресурсів його здійснення. Тут теж звернена увага на тезаурус ініціатора проекту («цільова авторська конструкція»).

Нами було встановлено, що одним з напрямків, який набуває дедалі більшої популярності у економічно розвинутих країнах світу є «соціальне підприємництво». Заохочення підприємців до

участі у соціальному бізнесі є одним із пріоритетних напрямків розвитку державної економічної політики. Умовою створення соціального бізнесу й отримання відповідної державної фінансової підтримки є наявність бізнес-плану – обґрунтованого документу, що втілює перспективу створення соціального бізнесу, напрямки використання капіталу та отримання, перш за все соціального ефекту у тривалому періоді існування.

Отже, початковим завданням дослідження, що потребує вирішення, є конкретизація дефініції «соціальний бізнес-план».

Більшість теоретиків схиляється до думки, що соціальний бізнес-план – це письмовий плановий документ у якому викладено сутність підприємницької ідеї соціального напрямку, шляхи й засоби її реалізації, охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним.

На нашу думку, дефініція «соціальний бізнес-план» є більш глибокою, змістовною та конкретною, оскільки соціальне бізнес-планування – вид діяльності, що має безпосереднє відношення до розвитку соціальної сфери, організації ефективної соціальної роботи, подоланню різноманітних соціальних проблем. Можливості такої діяльності добре виявилися в практиці багатьох країн, і сьогодні без застосування проектних технологій важко уявити собі державну соціальну політику.

Отже, процес соціального бізнес-планування це – економічне обґрунтування ініціатором проекту соціального нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримка матеріальної або духовної цінності, яке має просторово-тимчасові й ресурсні межі й вплив якої на суспільство визнається позитивним за своїм соціальним значенням.

Нами конкретизовано, що соціальний бізнес-план – це стислий, конкретний, доступний та зрозумілий опис запропонованого бізнесу у соціальній сфері, що відображає пріоритетні напрямки розвитку держави, забезпечує потреби суспільства й гарантує доцільність бюджетної дотації, раціональність використання коштів та отримання бюджетного ефекту у інтеграції із комерційним прибутком.

Генеральною перевагою соціального бізнес-планування є те, що бізнес-план дає однозначну і правильну відповідь на найважливіші питання для як для підприємця: чи варто обирати соціальний напрямок бізнесу й вкладати в проект капітал, так й для держави: чи принесе даний проект соціальний ефект, благо для суспільства.

Обґрунтування витрат бюджетних коштів найважливіший інструмент при розгляді великої кількості ситуацій потенційного розвитку бізнесу, саме бізнес-план є документом, який дозволяє розглянути найперспективніші варіанти капіталовкладень та обрати засоби їх досягнення.

Бізнес-план дозволяє визначити оцінити рівень соціального впливу проекту на суспільство, про-

аналізувати соціальну ефективність від його впровадження.

Слід зазначити, що формування бізнес-елементів у соціальній сфері України має суттєві особливості, а саме, як складнощі, так й пріоритети.

Особливо актуальним є аналіз опрацювання соціальних питань всередині проекту, тобто з огляду на персонал, його професійну структуру, співвідношення виробничого й інженерно-технічного персоналу, кількість нових робочих місць, рівень оплати праці, заплановану систему стимулювання й мотивації праці, організацію взаємодії дирекції і персоналу, рівень їхнього співробітництва чи можливої конфліктності, ділові якості менеджерів проекту і базового підприємства тощо.

Визначено, що соціалізація бізнесу має значні переваги та є достатньо привабливим напрямком для підприємців, а саме:

- сприяє розбудові партнерства між приватними та державними секторами в рамках реалізації загальнодержавних і регіональних програм розвитку;
- забезпечує розвиток пріоритетних напрямків економічної та соціальної політики держави;
- сприяє рівномірному розподілу підприємницького потенціалу між секторами економіки;
- гарантує фінансування соціального проекту відповідними державними структурами за умов гарантії обґрунтування та його ефективної реалізації.

Найзначнішим пріоритетом даного бізнесу є державне фінансування соціального проекту, що для підприємців які не мають власного капіталу є рушійною силою на шляху реалізації підприємницької ідеї.

У зв'язку із тим, що соціальні проекти нерідко недоходні й збиткові в прямому фінансовому вираженні, але при цьому вирішують важливі соціальні завдання (і в цьому змісті себе окупають), значна частина проектів здійснюється в рамках державної соціальної політики й рішення місцевих завдань.

Такі проекти фінансуються з відповідних бюджетів (державного бюджету, регіональних й місцевих бюджетів) найчастіше у вигляді асигнувань для здійснення планової діяльності державної або місцевої установи, а в деяких випадках – цілої мережі відповідних органів і установ, а також субсидій територіальним органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, недержавним організаціям.

Фінансове забезпечення з бюджетних джерел має обмеження, обумовлені різними нормативами (структура штатів і число штатних співробітників, фіксовані розміри фонду заробітної плати й т.д.). Робота з нормативів ускладнює для бюджетних проектів впровадження нововведень.

Субсидія (дотація) – це державна фінансова допомога юридичним і фізичним особам у вигляді асигнування на покриття збитків, збалансування бюджету. Таку модель фінансування соціальних проектів обирають органи державної влади й органи місцевого самоврядування для підтримки

проектів і програм недержавних організацій, залучаючи для субсидій бюджетні кошти й кошти з позабюджетних джерел.

Аналогічний механізм є у багатьох міжнародних організаціях (ООН і її спеціалізовані органи) [11], фондів (Фонд Сороса, Фонд Форда та ін.), професійних асоціацій (асоціації соціальних працівників та ін.). Багато міжнародних і закордонних фондів в 90-е роки почали активно підтримувати соціальні проекти, здійснювані в Україні й інших країнах СНД.

Безліч інших благодійних організацій і приватних фондів мають намір з підтримки проектів у соціальній сфері, готові виділити на ці цілі значні кошти. Найчастіше такі кошти мають форму грантів.

Грант являє собою фіксовану грошову суму, яку власник коштів (грантодавець) передає безоплатно виконавцеві обумовлених робіт або послуг (грантоотримувачу). Надання гранту передбачає, що організатори проекту в певний термін нададуть звіт про витрати коштів під проект, причому такі витрати мають цільовий порядок та заздалегідь досить жорстко фіксуються у затвердженому грантодавцем бізнес-плані. Тут набуває чинності цивільно-правовий договір з визначенням міри відповідальності сторін за його реалізацію.

Вирішуючи соціальні проблеми та змінюючи суспільство на краще, підприємці діють відповідно до своїх головних принципів і цінностей, тим самим отримують не лише комерційні пріоритети, але й забезпечують суспільство моральними, духовними та іншими соціальними цінностями.

Так, при розробці соціального бізнес-плану підприємці керуються п'ятьма характерними рисами соціального підприємства:

- 1) наявність чіткої і зрозумілої місії соціального спрямування, яка передбачає вирішення певних суспільних проблем;
- 2) використання інноваційного підходу до вирішення соціальної проблеми;
- 3) використання бізнес-планування й стратегічного управління (організації, планування, контролю), застосування підприємницького хисту з метою отримання прибутку;
- 4) прибуток – не кінцева мета, а засіб досягнення позитивних соціальних перетворень.
- 5) колективна форма власності, яка охоплює учасників соціального підприємства, його працівників, цільову групу, волонтерів та інших.

Список літератури:

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности [Текст] : Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – Москва : Медиум, 1995. – 322,[1] с.
2. Бестужев-Лада И.В. Прогнозное обоснование социальных нововведений: [монография] / И.В. Бестужев-Лада. – М.: Наука, 2010. – 508 с.

Тобто, соціальне бізнес-планування є поєднанням підприємництва із соціальними місіями держави та комерційного підходу до самофінансування їх соціальних заходів. Переслідуючи певну високу мету, підприємці залучають значні ресурси для досягнення місії, в той самий час отримують чисті прибутки, адже діють відповідно до законів бізнесу.

Соціальні підприємства керуються «подвійними» цілями, тому синтезують соціальний і фінансовий результат.

Соціальне бізнес-планування обґрунтовує напрямки реформування системи соціального забезпечення, охорони здоров'я, соціальний захист незабезпечених верств населення, подолання наслідків природних і соціальних потрясінь.

Соціальний бізнес – бізнес, що ставить створенню цінність вище прибутку, але не ігнорує прибутку як такий.

Висновки

Проведений аналіз економічної літератури, практики діяльності підприємницьких структур, напрямків соціальної політики держави дозволив визначити, що аспекти соціального бізнес-планування, дефініція соціального бізнес-плану є актуальними питаннями сьогодення, однак досліджені недостатньо та не мають чіткого обґрунтування.

Посилаючись на вищевикладене, була визначена проблема та встановлено, що є необхідною вимогою практики дослідження особливостей соціального бізнес-планування як економічного методу управління розвитком державної політики. Проведене дослідження дозволило представити дефініцію «соціальний бізнес-план» із обґрунтуванням його змістового компоненту через призму державної політики. Доведено, що соціальне бізнес-планування є ефективним економічним методом управління розвитком державної політики України, який дозволяє розвивати напрямок підприємництва забезпечуючи суспільство моральними, духовними та іншими соціальними цінностями.

Подальші напрямки дослідження полягають у обґрунтуванні системи показників соціальної та бюджетної ефективності проекту як інструментарію гарантії соціальної ефективності державної політики України.

3. Мельник М.І. Становлення інституту соціально орієнтованого бізнес-середовища в Україні: аналіз проблем та пошук ефективних інструментів [Текст] : наук. доп. / Мельник М.І. ; НАН України, Ін-т регіон. досліджень. – Л. : [б. в.], 2010. – 39 с.
4. Орлова Э.А. Проблемно ориентированное социокультурное проектирование: [научно-практическое пособие] / Э.А. Орлова. – М., Российский институт культурологии, 2012. – 234 с.
5. Парсонс Т. О структуре социального действия : [сборник : пер. с англ.] / Т. Парсонс ; под ред. В.Ф. Чесноковой, С.А. Беланоского. – М. : Академический Проект, 2000. – 879 с.
6. Управление проектами: [учебно-практическое пособие] / Под общ. ред. В.Д.Шапиро. – СПб.: Два Три, 2009. – 41 с.
7. Bridgeland D.M. Business modelling: a practical guide to realizing business value / D.M. Bridgeland, R. Zahavi. – Burlington: Morgan Kaufmann, 2009. – 387 p.
8. Джелла А.Н. Стратегічне планування діяльності підприємства : дис... ступеня канд. екон. наук. спец.: 08.06.01 / А.Н. Джелла. – Харків, 2004. – 23 с.
9. Covello J. Complete book of business plans: simple steps to priting powerful business plans / J. Covello, B.J.Hazelgren. – Illinois: Sourcebook, 2011. – 506 p.
10. Мескон М. Основы менеджмента: Пер. с англ. [Текст] / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; Под общ. ред. Л.И. Евенко ; Акад. нар. хоз-ва при Правительстве Рос. Фед., Высш. шк. междунар. бизнеса. – М. : Дело, 1993. – 701 с.
11. UNIDO Manual for the Preparation of Industrial Feasibility Studies. – Vienna, UNIDO, JD/206, – 1986.

Надано до редакції 22.11.2012

Коваленко Надія Олегівна / Nadiya O. Kovalenko
ellitex@list.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Особливості соціального бізнес-планування як економічного методу управління розвитком державної політики [Електронний ресурс] / Н.О. Коваленко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 3-4 (4-5). – С. 167-171. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>